

OMAN KODIN TUNNEMERKITYS

Elämäni kodit

Kukkumäestä kaikki alkoi. Kauniista kylästä Lohjan kunnassa, Kuninkaantien varrella. Äiti ja isä halusivat perheen kodin Kukkukallion kupeeseen, etelärinteeseen ja sen kovalla työllä ja säästämisellä saivat. Muistan parin vuoden ikäisestä välähdyksiä siitä, miten kuljin ämpäri kädessä Lohjanharjun hiekkaa kuskaten. Kaikki perheen kynnelle kykenevät osallistuivat työhön.

Aitini oli tunnettu riuskoista otteistaan lapion varressa. Se on ollut varmasti merkittävä esikuva omalle roolilleni myöhemässä elämässä. Meillä ei ole koskaan hävetty hameväen voimaa ja kestävyyttä. Isällä oli monia omia rakentamiseen liittyviä ratkaisumalleja. Tulevat vuodet osoittivat, että vaikka hän oli vailla minkäänlaista rakentamisen koulutusta, lopputulos oli onnistunut. Talo on edelleen käytössä, ja nuori perhe aloittelee yhdessä elämistä nyt tuon saman katon alla.

Seuraava kokemukseni talon rakentamisesta sijoittuu aikaan, jolloin samaan aikaan sekä opiskelin

opettajaksi että hoidin vastasyntyntä tytärtäni. Myös tätä kotia rakensimme hartiavoimin. Itse teimme lähes kaiken sähkötyötä ja maansiirtoa lukuun ottamatta.

Koko hanke alkoi sopivan tontin haulla. Sellainen löytyi Santojan kylästä, Lohjan kaupungista. Meillä oli erityistarpeena tontti, johon saattoi kaivaa 400 metriä maalämpöputkea, mieluiten savimaanhan. Muita kriteerejä olivat maaseudun rauha ja koulujen läheisyys. Olin jo ennakoita ottanut selvää siitä, mitä osaamista lähikouluissa tarvittiin, ja erikoistuin opinnoissani käsityöhön, matematiikkaan ja erityisopetukseen.

Kodin suunnittelu oli nuorelle parille pääharrastus, lähes koko elämä. Kiersimme rakennusnäytteilyitä, messuja ja erilaisia rakennusalan liikkeitä. Jälkeenpäin olen miettinyt usein, miksi emme ollenkaan harkinneet vanhan talon kunnostamista. Niitä oli siihen aikaan tarjolla.

Ehkä siihen osaltaan vaikutti suuri uteliaisuutemme maalämpöä kohtaan. Investointi maksoi lähes myymämme yksiön hinnan, mutta järjestelmä on edelleen käytössä nyt 20 vuoden kuluttua, eikä ongelmia ole ollut. Se on varmaan maksanut itsensä jo monet kerrat.

Koko koti suunniteltiin tulisijojen ympärille, yläkerrassa puuhellan ja leivinuunin, alakerrassa kiukaan

Billnäsin vehreyttä Lippukalliolta katsottuna. Kuva: Erkki Härö, Museovirasto.

ja takan. Olin vannoutunut kotiruoan ja leivonnaisten kannattaja. Muutenkin kotitaloustöiden sujuvuus sai suunnittelussa tärkeän sijan. Apukeittiö, perunakellari ja vaatehuone olivat tärkeimmät suunnittelun virstanpylväät. Materiaaliksi valitsimme tiilen, jonka kannatus oli mediassa huipussaan. Talon ulkovuoraus tehtiin valkoisesta kohotiilestä.

Minä opiskelin Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksella Rauhalla ja asuin viikot siellä. Mieheni oli työssä sekä Lohjan seudulla että muualla Etelä-Suomessa. Viikonloput ja lomat rakensimme, rakensimme ja rakensimme. Muistan hyvin ne monet hiekkakuormat, jotka hoitelin sementiksi, sementin kuljetuksen

kapeita lautapolkuja pitkin ja mieheni muuraamassa. Tyttäreemme Krista viihtyi hyvin, sillä vettä ja hiekkaa oli riittämiin.

Hoidin apumiehen hommia. Maalasin tai käsittelin muilla tavoin puupinnat, sahasin listoja ja lautta, naputtelin saunan paneeleita ja muuta pientä. Se oli täydellinen ja kiinnostava vastapaino raskaalle lukemiselle, kirjoittamiselle ja muutenkin opiskelulle. Kun neljän vuoden jälkeen valmistuin, oli talokin valmis ja työpaikka lähikoulussa. Kun vielä toinen lapsikin syntyi, kuvittelin, että elämä on nyt mallillaan ja valmista.

Ja niinhän ei todellakaan ollut, nuoren naisen oppimisen taival oli vasta ihan alullaan! Myös kodin rakentamisessa.

Paluu Billnäsiin

Seuraavan kerran rakensin uutta kotia Billnäsin ruukin alueella, Pohjan kunnassa. Nyt arvot olivat hyvin erilaiset. Mistään ei millään ilveelläkään saanut hankittua vanhaa taloa asuinpaikaksi. Ainoaksi ratkaisuksi jäi edelleenkin uudisrakentaminen. Ainakin, mikäli ruukin alueelle teki mieli ja nyt teki.

Selvä muutos aiempaan oli se, että talon oli oltava kyläyhteisössä, sosiaalisen verkoston keskiössä. Olin palannut oman sukuni juurille, ruukkiin. Siinä maisemassa nousi suurperheellemme uusi koti: hetken kuluttua lapsia oli neljä ja usein viikonloppuisin kuusi.

Talon rakentaminen siinä elämäntilanteessa jäi suunnitteluun, rakennustyömaalla käyntheihin ja rakennusmiesten kanssa keskusteluun. Talo oli osin elementeistä koottu punainen tupa, tarkkaan kunnan rakennusvalvonnan määräysten mukainen ulkonäöltään.

Kun vuoden 1992 vapun aattona muutimme uutuuttaan tuoksuvaan taloon, oli riemu katossa. Erilaiset vuoden aikana asuntonamme olleet hätäratkaisut olivat historiaa ja tiesimme, että tähän saimme jäädä.

Seuraavana aamuna heräsimme ani varhain Billnäsin FBK:n vappuparaatin soittoon. Kulkueen reitti kulki ikkunoittemme editse lippukalliolle. Soittajilla oli päällään upeat, vanhat palokuntalaisten puvut ja kevätaurinko lämmitti kulkueeseen liittyviä kyläläisiä. Kun nostimme Lippukallion lipputankoon isänmaan lipun, tuntui Billnäsin ruukin koti oikealta. Paikalta avautuu Kar-

jaan joki ja sen rantamilla olevat upeat teollisuushistorialliset rakennukset. Nukkumaan mennessä makuuhuoneen ikkunasta kuului hyvin voimalaitoksen suluilta veden kohina, ja luontokin oli joka hetki läsnä. Terrassin kaiteelta löytyi usein aamuisin lehtopöllön oksennuspallo.

Mieheni kuoltua liikenneonnettomuudessa 1996 ja sen jälkeisessä kaoottisessa elämäntilanteessa alkoi yhteinen kotimme tuntua ahdistavalta. Omakotitalon tontti tiiviisti kaavoitetulla alueella oli hyvin pieni, mutta vastarakennettu tontti vaati yksinhuoltajaäidiltä aivan liikaa aikaa.

Olimme aina paitsi kaikkien silmissä – pallon lennettyä naapurin pihalle, mopojen ujellellessa pitkin pihan raittia, kissan liikkua oman tonttimme rajojen ulkopuolella – myös hampaissa. Ympärillemme oli osunut eläkeläispareja, joiden koko elämä oli kotitalo ja sen ympärillä kukoistava tontti, jota hoidettiin hammasharjalla. Huvikumpumme ei tiennyt hyvää naapureittemme rauhalle. Olen usein miettinyt jälkepäin sitä, miten samat ihmiset saattoivat julkisuudessa surra lapsiperheiden vähyyttä kylässämme.

Kukkubacka kutsuu

Olin jo aiemmin, talomme rakennusvaiheessa, törmännyt lähimetsässämme Kukkubacka-nimiseen hylättyyn taloon, joka oli rakennettu 1800-luvun viimeisinä vuosina. Se oli ollut tyhjillään vuosia. Kun sen sisälle meni, ammottivat lattioiden suuret reiät pelottavina, seinät repsottivat ja pinkopahvit roikkuivat katoista.

TOIMINTAIDEOITA KOULUKÄYTTÖÖN

Asuminen on kaikille välttämätöntä. Ennen pitkää meille jokaiselle tulee ajankoh-
taiseksi ratkaista miten asumme. Siihen tilanteeseen latautuu usein suuria toivei-
ta ja odotuksia. Haaveitten ja mahdollisuuksien ristiriita on melkein pä väistämä-
tön. On tehtävä vaikeita valintoja ja ratkaisuja. Miten tällaiseen suureen koitok-
seen voisi varautua?

Kouluissa on mahdollisuus juuri tämän kaltaisten elämänhallinnan taitojen kehit-
tämiseen. Oman kodin perustamiseen liittyviä taitoja voi harjoitella kaikilla koulu-
asteilla. Parhaiten se onnistuu usean oppiaineen yhteistyöllä ja käyttämällä
koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä.

Avuksi löytyy asiantuntijuutta, kun sitä lähtee rohkeasti kysymään. Kysellä kan-
nattaa kirjastosta, kunnan rakennustarkastajalta, aluearkkitehdiltä, läänintaiteili-
jalta, ympäristökeskuksista, museon rakennustutkijalta ja rakentajilta.

Eri puolilla Suomea on myös rakennustietoon erikoistuneita tieto- ja taitokeskuk-
sia. Eikä ole syytä unohtaa internetin tarjoamia aineistojaakaan. Euroopan raken-
nusperintöpäivä on vuosittain toistuva tapahtuma, jonka viettämistä kouluissa
voi suunnitella tässä esitettyjen ideoiden avulla.

1. Rakennustutkimus

- oppilaat tutkivat omaa kotiaan rakennuksena useaan oppiaineeseen liittyen
- tutkimusohjeita esimerkiksi Suomen Tammen tuottamassa kirjassa Rakennettu
kestämään – tutki ja opi tai verkostoaineistosta www.edu.fi/projektit/tammi
- tutkimustuloksista kootaan näyttely koululle, kirjastoon tai museoon

2. Ympäristötutkimus

- oppilaat tutkivat kotinsa ympäristöä usean oppiaineen ja koulun ulkopuolisen
tahon yhteistyönä
- tutkimusideoita Suomen Tammen tuottamassa kirjassa Kulttuuriympäristö
- tutki ja opi
- tutkimustuloksista järjestetään näyttely koulun yhteistyötahon kanssa

3. Kulttuurisuunnistus

- oppilaiden ja opettajien yhteinen liikuntapäivä, jossa rasteina oppilaiden
valitsemat asuinrakennukset
- laaditaan tehtävälomake, johon haetaan rastilta vastaus
- tehtäviin liittyvä kilpailu, jossa palkinnot

4. Kutsuttu vierailija

- oman alueen rakentamisen tai rakennusten asiantuntija
- luento-osuus
- oppilaiden ennakkolta valmistelemaat kysymykset asiantuntijalle

Heljä Järnefelt

suunnittelija, Opetushallitus

Mutta onneksi omistaja oli uudistanut peltikaton ja rakenteet olivat kunnossa. Siitä alkoi uuden kodin rakentaminen. Täydellä sydämellä.

Kukkubackasta tehtiin yhden perheen koti, ja rakennusmiehinä olivat parhaat mahdolliset vanhan talon korjaajat. Mitään turhaa ei purettu. Kaikki käyttökelpoinen säästettiin ja korjattiin käyttöön. Työnjohtajana toimi paikallisen korjauskeskuksen asiantuntija.

Kävimme rakennustyömaalla usein oppimassa ja kuulemassa tehdystä työstä ja tulevista suunnitelmista. Se ylpeys omasta erityisosaamisesta vanhan rakennuksen korjaamisessa tuntui upealta. Osalla miehistä meni suuri osa vapaa-aikaakin omien vanhojen rakennusten kuntoon laittamiseen.

Rakennus on rakennettu 1890-luvulla lähellä sijaitsevan puutarhakoulun henkilökunnan asuintaloksi. Talon alakerroksessa on sijainnut neljä asuntoa ja ylhäällä kaksi. Tulisijat ovat edelleen käyttökelpoiset ja myös käytössä. Tämä merkitsee sitä, että jokaiselle lapselle riittää lisäksi oma nimikkohella ja uuni henkilökohtaiseen käyttöön – mikäli niin halutaan. Asuinrakennuksen lisäksi talalla ovat vanha, hieno perunakellari, ulkokuusi ja liiteri. Kotitalouden kokonaisuus siis.

Kukkubackan pihasta ei rakennettu saneerauksen yhteydessä kuin välttämätön osa talon ympäriltä. Kunnan salaojitus pitää paikat kuivina. Hoidettavia kasveja ovat vain kesän purkkikukat ja muutama ruukkiin kuuluva perenna.

Suurempi työ on käynnissä oleva lähimetsän hoito. Puita ja

pensaita on raivattava, jotta kaunis pähkinälehto saadaan säilymään. Tämän lisäksi käynnissä on perunakellarin korjaus Museoviraston restaurointiavustusten tuella. Kellarin katto oli romahtanut, mutta tiiliset, upeat holvit olivat ehjät. Nyt purut on kuivatettu ja lahot puuosat uusittu. Huopa suojaa tämän talven sateelta ja lumelta, mutta ensi keväänä päälle ladotaan vielä Billnäsin ruukissa sata vuotta sitten valmistetut kattotiilet.

Liiteri on myös kunnostettu. Seinät on punamullattu, katto puhdistettu ja repsottavat laudat hakattu paikoilleen. Osa räystäslaudoista täytyy vielä uusida ja maalata.

Ulkorakennusten korjaaminen on ollut todellinen lasten ja nuorten projekti. He osallistuivat puiden ja pensaiden raivaamiseen, lahojen puuosien purkamiseen, punamullan keittämiseen ja maalaamiseen. Myös kirvesmiehillä oli apunaan niin meidän perheen kuin myös naapurien lapset. Ja kun ympärillä vielä häräsivät kolme berninpaimenkoiraamme, milloin puukapula suussa, milloin tähystellen perunakellarin puolivalmiilta katolta, oli havaittavissa ennennäkemätön tekemisen meininki.

Henkilökohtaisen suuren vaikutuksen elämiseen vanhassa pihapiirissä ovat tehneet metsän eläimet, peurat ja hirvet, jotka tulevat maakuuhooneen ikkunan taakse omenoita syömään. Samoin pöllöt, jotka huhuilevat lähipuissa niin kovalla äänellä, että se kuuluu piipun hormeja pitkin sisälle saakka. Ketun jäljet löytyvät joka aamu lumesta vain viiden metrin päässä portaista.

Kodin henki

Suuri talo, jossa jo monta sukupolvea on iloinnut ja surrut, tehnyt erilaisia arkisia askareita, syntynyt ja kuol-
lutkin, huokuu elämää. Tapahtumat ovat jättäneet voimakkaan tunnelmansa taloon. Vaikka seinien pinnoitteet ovat uusiutuneet vuosien varrella, talo on sama ja sen monet puuhellat ovat samat, joita myös edelliset emännät ovat käyttäneet. Menneiden sukupolvien työn jäljet näkyvät yhä kulumina ja patinana. Taloa ympäröivä rikas rehevä kulttuurikasvillisuus on tunnusomaista rautaruukille, jossa on asuttu, eletty ja tehty työtä yhtäjaksoisesti 1640-luvulta alkaen.

Ja tehdään edelleen. Billnäsin ruukki on yhä elävä, toimiva teollisuusyhdyskunta, jonka laidalla olevissa tehtaissa yhä valmistetaan mm. kuuluisia Fiskarsin saksia. Toki teollisen toiminnan luonne muuttuu jatkuvasti, ja yhä suurempi osa asukkaista käy töissä muualla, myös minun laillani pääkaupunkiseudulla. Siitä huolimatta historiallisessa ruukinmiljöössä asuminen vaikuttaa niin uusiin kuin vanhoihinkin asukkaisiin, erityisesti niihin, jotka asuvat vanhoissa rakennuksissa.

Kodin perustaminen ruukkiin on merkinnyt sitoutumista ruukista huolehtimiseen ja halua vaikuttaa sen tulevaisuuteen. Mielenkiinto kylää kohtaan on koko perheen ja kylän yhteinen asia.

Kolme vuotta sitten olimme aloittamassa muiden kyläläisten kanssa yhdessä kesäteatterihanketta "Billnäs – ett kärt helvete". Trilogia alkoi kuvauksella kivikauden ajasta Karjaanjoen varrella ja päättyi kesän 2003 esityksissä vuoteen 1952. Näytelmän nimikin muuttui. Nyt se oli "Billnäs – mera kärt än ett helvete". Tämä kuvaa erinomaisesti omaan kotiseutuunsa entistä paremmin tutustuneiden ihmisten kasvavaa kiintymistä asuinseutuunsa ja kotiinsa.

Billnäsin ruukissa tuntee kuuluvansa joukkoon. Yhteisö antaa voimia ja taustatukea vaikeissakin elämäntilanteissa. Helloja ja uuneja lämmittäessä, käsien nokeentuessa ja puita kantaessa tuoksut ja äänet, työtavat ja lämpö kertovat niistä yksinkertaisista mutta niin tärkeistä arkipäivän askareista, jotka ovat elämisen perusteita. Lapsille piha puineen, leikkipaikkana metsät ja kylän raitti kyläläisten yhteisine tiloineen tarjoavat virikkeitä ja turvallisuutta. Hiljaisuutta ja pimeyttä, niin pimeää, että tähtitaivaan ja revontulet voi nähdä – ja jopa kuulla.

Kyläyhteisössä toteutuu yhdessä kasvaminen ja välittäminen. Mutta tilaa on myös hiljentyä ja olla rauhassa. Oman perheen parissa. ■

Kirsi Lindroos

Opetushallituksen pääjohtaja

Pihan ja vihreän asuma-alueen terapeuttinen merkitys

Tuoreet suomalaiset tutkimukset osoittavat, että hyvin monenlaiset ihmiset arvostavat asuinalueensa ja kaupunkinsa luontoa. Suuri enemmistö suomalaisista ulkoilee luonnossa kotinsa läheisyydessä keskimäärin joka toinen päivä. Lähiulkoilun tuottamat keskeiset vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ovat piristyminen, virkistyminen, rauhoittuminen ja rentoutuminen.

Suomalaisissa ja ulkomaisissa tutkimuksissa on havaittu, että kysyttäessä ihmisten arkiympäristön mielipaikkaa yli puolet vastaajista mainitsee asuinalueensa luontoympäristön ja kolmannes kodin ja sen pihapiirin.

Ihmiset kertovat haluavansa näistä paikoista vastapainoa muulle elämälle: yksityisyyttä yhteisyyden vastapainoksi, rauhaa kiireen vastapainoksi, omaa kontrollia ja tahtoa vastapainoksi alistumiselle ja sopeutumiselle, akkujen lataamista vastapainona stressille, elpymistä vastapainona uupumiselle, persoonallista (koti) vastapainona persoonattomalle, kauneutta

vastapainoksi rumuudelle ja ankeudelle, jotakin ihmistä korkeampaa (luonto) vastapainoksi ihmisen matalamielisesti suunnittelemalle.

Vihreä näkymä paransi lasten keskittymiskykyä

Kyselytutkimusten ja ihmisten mielipiteisiin perustuvien tulosten lisäksi kokeellisesta tutkimuksesta tiedetään, että stressitilanteen jälkeen vihannan puistomaiseman katseleminen tai siellä kulkeminen rentouttaa; se parantaa mielialaa ja keskittymiskykyä enemmän kuin ankea, luontoa vailla oleva kaupunkiympäristö.

Luonteva mittakaava luonnon keskellä – ihmisarvoa tukevaa rakentamista? Kuva: Anna-Maija Halme.

Eräissä tuoreissa tutkimuksissa seurattiin 7–12-vuotiaita lapsia ennen omakotitaloon muuttamista ja sen jälkeen. Muuttoa ennen lapset asuivat melko huonotasoisissa vuokrataloissa. Vihreiden näkymien lisääntyminen kodin ikkunoista ennusti lapsilla keskittymiskyvyn paranemista muuton jälkeen. Sen sijaan asumistason yleisellä paranemisella ei ollut samanlaista vaikutusta.

On myös havaittu, että vihreillä, puilla ja ruohokentillä sisältävillä leikkialueilla lasten luovaa leikkiä ja yhteyksiä kentällä oleviin aikuisiin oli lähes kaksi kertaa enemmän kuin karummilla leikkikentillä.

Viimeaikaisissa yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on havaittu, että asujien keskittymiskyky on

yhteydessä asuintalon välittömässä läheisyydessä olevien ja ikkunasta näkyvien viheralueiden määrään. Keskittymiskyvyllä on yhteys asujien elämänhallintaan – eli kykyyn tehdä tärkeitä valintoja ja päätöksiä elämän arjessa – ja ratkaista ristiriitatilanteita ilman väkivaltaa tai aggressiota.

Viheralueen on oltava korkeintaan kolmen minuutin kävelyn päässä

Elpyminen stressistä asuinalueen viheralueilla tuntuu siis tärkeältä monille, mutta erityisen tärkeä se on niille, joilla on huolia tai terveysongelmia. Pihaan, lähipuistoon tai -metsikköön on helppoa ja ilmaista lähteä. Kynnys näyttää olevan pie-

TOIMINTAIDEOITA KOULUKÄYTTÖÖN

5. Isovanhemmat koulussa

- kertomuksia asumisesta menneiltä ajoilta
- työstetään sanoin ja kuvin
- valmistetaan oma kirja, vihko tai portfolio

6. Museokäynti

- tutustutaan lähialueen rakennushistoriallisesti merkittävään asunto-kohteeseen
- ennakkotehtävänä selvitetään museossa tai arkistossa kohteen historia ja vaiheet
- kohteessa suoritetaan tutkimustehtävä, joka esitellään toisille myöhemmin luokassa

7. Työpaja

- seurataan taitajan työskentelyä rakennustyömaalla
- tutustutaan nykyisiin ja vanhoihin työvälineisiin
- kokeillaan itse perinteisiin rakennusmenetelmiin liittyviä työmenetelmiä

8. Kotitehtävä

- kerätään tietoja kotirakennuksesta: sen suunnittelijoita, rakentajista, valmistumisesta, materiaalista
- kootaan piirroksia, valokuvia ja tutkimustietoa tallennettavaksi
- tulokset kootaan digitaaliseen muotoon ja valmistetaan oma romppu

9. Toiveajattelu

- pohditaan yhdessä millainen on hyvä koti
- kerätään tiedot yhteen ja valitaan tärkeimmät näkökulmat
- valmistetaan ihannetalo pienoiskoossa

10. Toimintaharjoitus

- etsitään tietoa menettelytavoista oman kodin rakentamisen prosessissa
- tutustutaan lupamenettelyihin
- laaditaan harjoitustyönä asiakirjat oman kodin rakennuslupaa varten

Heljä Järnefelt
suunnittelija, Opetushallitus

nempi kuin uimahalliin, kuntosaliin tai teatteriin menemisellä.

Ikkunanäkymä vehreään pihaan, puuhun tai puistoon voi riittää. Eräässä tutkimuksessa näkymä puutarhaan ennusti asumistyytyväisyyttä riippumatta siitä, saiko itse työskennellä puutarhassa. Tyytyväisyys omaan asuinalueeseen on puolestaan joissakin tutkimuksissa todettu onnistuneen avioliiton jälkeen erääksi keskeiseksi elämäntyytyväisyyttä ennustavaksi tekijäksi.

Arkkitehtuurin suunnittelukielen kehittäjä Alexander on esittänyt kolmen minuutin säännön. Ihmiset käyttävät viheralueita silloin, kun ne ovat lähellä. Yli kolmen minuutin kävelymatkan päässä oleva viheralue on liian kaukana, koska etäisyyden aiheuttama vaiva on tällöin suurempi kuin tarpeen aiheuttama vetovoima.

Asumistyytyväisyyden tutkimukset tukevat tätä sääntöä, mutta tyytyväisyys voi myös olla yhteydessä pelkkään tietoon siitä, että jokin viheralue tai puutarha ylipäänsä on olemassa lähetyvillä. Käytön määrä ei siis aina ennusta tyytyväisyyttä, eikä kävijämääriä laskemalla voi suoraan päätellä jonkin puiston tärkeyttä.

Tärkeys voi olla ihmisten mielikuvissa mahdollisuutena mennä, ylpeytenä ja tyytyväisyytenä juuri tietyn paikan olemassaolosta. Asuinalueen hyvä hoito ja muiden pihat ja puutarhat esimerkiksi ovat

monesti asuinalueen arvostamisen ja paikallisyhteisyyden lähteenä.

Viheralueiden tulisi siis ulottua paitsi kaupunkien ydinkeskustoihin myös jokaisen asunnon ja kodin välittömään lähiympäristöön. Voisiko kerrostaloissa meilläkin olla katto- ja pihapuutarhoja, entä köynnöksiä seinillä? Panostavatko kunnat ja rakentajat riittävästi vihersuunnitteluun? ■

Kalevi Korpela

*psykologian tohtori,
yliassistentti,
Tampereen yliopisto*

Kirjallisuutta:

Ilmonen, M., Hirvonen, J., Knuuti, L., Korhonen, H. & Lankinen, M. (2000) Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. YTK:n julkaisu B 78. Espoo.

Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989) The experience of nature. A psychological perspective. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Melukylä vai mansikkapaikka? (2001) Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä. Suomen ympäristö 467, 13–28. Helsinki: Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto.

Sievänen, T. (toim.) (2001) Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi, LVVI-tutkimus 1997–2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802.

Virtanen Anne (2000) Tilasta paikkaan, estetiikasta ekologiaan. TuY:n julk. Annales Universitatis Turkuensis C 155.

Wells, N. M. (2000) At home with nature. Effects of "greenness" on children's cognitive functioning. *Environment & Behavior*, 32, 775–795.

Oma koti ja omistusasuminen

Pääotsikossani rinnastuu kaksi asumisen ulottuvuutta. Ensinnäkin asunto on tai voi olla koti. Toiseksi asukas voi hallita asuntoaan sen omistajana. Asumisen kotiulottuvuudesta puhuttaessa *oma* koti on ymmärrettävä ennen kaikkea kokemuksellisena asiana. Sillä ei ole paljoakaan tekemistä omistusoikeuden kanssa. Omaksi koettu koti voi löytyä vuokra-asunnostakin.

Asumisen kotiulottuvuus liittyy siihen, että asunnosta muodostuu asukkaalle paikka, johon hänellä on erityisiä myönteisiä tunnesiteitä. Asunto, joka on koti, on erityinen hyödyke. Autot ja televisiot kuuluvat ihmisille, mutta ihmiset itse tuntevat *kuuluwansa* koteihinsa. Aina asunnosta ei kuitenkaan muodostu kotia, ainakaan sanan täydessä merkityksessä. Näin voi käydä ainakin kahdessa tapauksessa.

Asunto kotina liittyy läheisesti asuinympäristöön. Joskus ihmiset joutuvat muuttamaan ympäristöihin, jotka eivät tarjoa heille niitä laatuominaisuuksia, joita he ovat tottuneet pitämään arvossa. Näin käy esimerkiksi silloin, kun maaseudun väljyyteen ja luontoon tottuneet ihmiset muuttavat suureen kaupunkiin. Heidän voi olla vaikea *kotiutua*

kaupungissa eli alkaa tuntea kuuluwansa ympäristöön.

Koti on siis enemmän kuin vain asunto. Se on kokonainen asuinympäristö. Se on myös ihmissuhteiden ympäristö. Koti on turvan, tuttuuden, hyväksynnän ja jaettujen merkitysten paikka.

Kun kodista tulee väkivallan, turvattomuuden ja pelon paikka, ei koti ole myöskään sanan täydessä merkityksessä enää koti. Tässä tapauksessa uhri menettää sen turvallisuuden, jonka liitämme kodin käsitteeseen ja ideaan. Voi sanoa, että hän tulee eräässä mielessä kodittomaksi.

Koti näyttämönä ja takahuoneena

Ihmiset tarvitsevat kotia ja sillä on heille monia tärkeitä merkityksiä. Viime vuosikymmeninä tutkimuksis-

sa on eritelty kodin merkityksiä monella eri tavalla. Eräät sosiologit ovat viitanneet jopa sosiobiologisiin perusteisiin kodin tarpeelle. Ihmisen perintötekijät, jotka määräisivät hänet valvomaan elinympäristöään, selittäisivät kodin kaipuuta. Melkein samaan hengenvetoon nämä sosiologit ovat kuitenkin lisänneet, ettei tälle väitteelle löydy tutkimuksissa yksiselitteistä tukea ja että biologisen, psykologisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksia täytyisi tutkia sosiobiologiaa hienostuneemmin lähestymistavoin.

Perinteellisemmin kodin tarvetta on perusteltu amerikkalaisen sosiologin ja sosiaalipsykologin *Erving Goffmanin* arkipäivän vuorovaikutusta koskevilla ajatuksilla. Goffman vertasi sosiaalista elämää näyttämöön, jolla ihmiset pyrkivät parhaansa mukaan esittämään ottamiinsa tai heille langenneita rooleja. Esitykset on aina suunnattu tietyille yleisölle. Yleisö näkee näyttämön, jossa näyttelijät esittävät roolejaan. Näyttelijöillä on kuitenkin myös takahuone, jonne he voivat vetäytyä suojaan yleisön katseilta suunnittelemaan uusia roolisuuorituksia ja keräämään voimia niitä varten. Goffmanin mukaan tämä näyttämö/takahuone-rakenne toistuu kaikissa vakiintuneissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ympäristöissä.

On hyvin luontevaa nähdä koti eräänlaisena yleisenä sosiaalisen vuorovaikutuksen takahuoneena. Kodin yksityisyydessä vapaudutaan työn ja muun julkisen elämän rooli-odotuksista ja niiden aiheuttamista paineista. Kun joku on jossain kuin kotonaan, hän käyttäytyy epämuo-

dollisesti ja toisin kuin hänen virallinen minänsä, eli se henkilö, jollainen hänen odotetaan asemansa vuoksi olevan. Goffmanille koti voi olla myös paitsi takahuone myös näyttämö. Sen arkkitehtuuri ja sisustus voivat toimia tarpeistona, jolla halutunlainen esitys luodaan. Kodin symboliset merkitykset eivät kuitenkaan rajoitu konkreettisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Koti erottautumisen välineenä

Koti on ihmisille tärkeä myös siksi, että sen avulla he ilmaisevat identiteettiään ja kulttuurista samastumistaan. Asumisvalinnat sekä kodin sisustus ja esineet kantavat merkkejä elämäntyylistä ja taustasta, ja ne voivat myös ilmaista asukkaansa sosiaalista statusta. Taloudellisesti ja kulttuurisesti toisistaan eroavat ryhmät viestittävät omaa erityislaatuaan asumisensa avulla.

Koti käsitteenä avaa laajan näkökulman sosiaaliseen elämään, eikä tämä näkökulma rajoitu pelkästään asumiseen. Siihen liittyy perhe-elämä, yhteisösuhteet ja paikallinen identiteetti sekä henkilöhistoria. Omistus-asunto asunnon hallintaperusteena sen sijaan kantaa paljon vähemmän merkityksiä kuin vahvasti sosiaalisin ja kulttuurisin merkityksin ladattu käsite koti.

Miten oma koti ja omistusasuminen sitten kytkeytyvät yhteen? Yksi englannin kielen omistusasumista tarkoittavista sanoista, *home-ownership*, kytkee koti- ja hallintaulottuvuudet sumeilematta yhteen. Suomen kielessä käsitteen suora käännös *kodinomistus* sen sijaan tuntuu oudolta.

	Omistus- asuminen	Vuokra- asuminen
Käyttöoikeudet		
Oikeus asua	Täysi	Täysi
Asumisturva	Täysi	Rajoitettu
Kontrollioikeudet		
Käytön kontrolli	Täysi	Rajoitettu
Muutosvalta	Täysi	Rajoitettu
Oikeus siirtää asunto toiselle	Täysi	Ei

Idealityyppinen malli asukkaan oikeuksista omistusasumisessa ja vuokra-asumisessa.

Tämä suomalainen kielellinen intuitio on oikeasuuntainen. Mitään välttämätöntä yhteyttä *oman* kodin ja omistusasumisen välillä ei ole. Sen sijaan on ei-välttämättömiä kokemuksellisia ja historiallisia yhteyksiä.

Omistaminen ja kodin tekeminen

Edellä olen väittänyt, että asukkaalle on tärkeää, että hänen asunnostaan ja asuinpaikastaan tulee koti eli asuinpaikka muodostuu hänelle sellaiseksi, että hän voi tuntee kuuluvansa siihen. Tämä kodin muodostuminen on osin aktiivinen prosessi: koti myös tehdään.

Jo asunnon ja asuinpaikan valinta voi olla aktiivista kodin luomista. Asunnosta luodaan oma kalustamalla ja sisustamalla se oman maun ja kulttuuritaustan mukaisesti. Sinne tuodaan symboleja, jotka kertovat omasta historiasta ja arvomaailmasta. Nämä pyrkimykset *tehdä* koti kohdistuvat myös asuintalon ulkoasuun ja pihoihin – sikäli kuin asunnon hallintaperuste antaa määräysvaltaa niihin. Hallintaperuste liittyykin läheisesti tähän määräysvaltaan.

Asunnon hallintaperusteet voidaan nähdä kolmentyyppisten oike-

uksien kimppuina. Ensinnäkin niissä on kysymys oikeuksista käyttää asuntoa. Tässä käyttöoikeuksien tärkein erottelava tekijä on asumisturva. Toiseksi niissä on kysymys oikeuksista kontrolloida asuntoa. Nämä kontrollioikeudet voidaan jakaa oikeuteen määrätä, kuka asuntoa saa käyttää ja miten, ja oikeuteen tehdä asuntoon muutoksia. Kolmanneksi hallintaperusteissa on kysymys oikeudesta siirtää asunto myymällä, lahjoittamalla tai antamalla perinnöksi.

Alla on yksinkertaistettu, idealoitu malli omistusasumisen ja vuokralla asumisen eroista ja yhtäläisyyksistä suhteessa näihin oikeuksiin.

Se, että malli on idealityyppinen, tarkoittaa, että se kuvaa yksinkertaistettuja ääritapauksia, eli tässä tapauksessa velatonta omistusasuntoa ja vapaitten markkinoitten vuokra-asuntoa. Näiden väliin mahtuu monenlaisia erilaisia asumisen hallinnan tilanteita ja olosuhteita. Silti malli kuvannee varsin hyvin vuokralla omistusasumisen ja vuokralla asumisen peruseroja.

Jos yllä hahmoteltuja hallintaperusteiden ominaisuuksia suhteutetaan kodin *tekemiseen*, näyttäisi omis-

tusasuminen tarjoavan parempia mahdollisuuksia siihen. Ensinnäkin omistusoikeuden takaama laajempi kontrollivalta tekee asunnosta enemmän omaa aluetta, minkä voi katsoa tyydyttävän sosiobiologien hahmottelemaa territoriaalisuuden tarvetta. Laajempi kontrollivalta luo myös paremmat mahdollisuudet tehdä asunnosta oman maun ja mieltymysten mukainen, mikä taas on välttämätöntä, jos asunnolla halutaan ilmaista omaa identiteettiä tai sosiaalista statusta.

Asuinympäristöön kiinnittyminen

Omistusasumisen laajempi asumisturva vaikuttaa myös siihen, missä määrin asukas voi tuntea asunnon kodikseen. Jos riski joutua muuttamaan vastoin tahtoaan tuntuu suurelta, ei asuinympäristöön kenties haluta kiinnittyä kovin syvästi. Muuttamisen kustannukset eivät rajoitu taloudellisiin, vaan ne ovat myös henkisiä. Niinpä turvallisemalta vaikuttava asumismuoto antaa paremmat perusteet tehdä asunnosta koti.

Tuskinpa edes laman yhteydessä koettu omistusasumisen kriisi järkytti omistusasumisen vuosikymmenten myötä vakiintunutta kuvaa turvallisena asumismuotona. Eikä valtiollisen sääntelyn purkamisen vuokra-asuntomarkkinoilla varmaankaan lisännyt luottamusta vuokralla asumisen turvallisuuteen. Näissä oloissa ei ole erikoista, että oman kodin ajatus saattaa liittyä mielissä voimakkaasti omistetun asunnon ajatukseen. Kun asunnosta

on pitkäaikaisin ponnisteluin muodostunut mieluinen koti, saattaa asukas lisäksi haluta siirtää sen jälkikasvulle – jolloin omistusasuminen jälleen näyttäytyy vuokralla asumista edullisempänä.

Olen esittänyt edellä perusteluja sille, että omistusasumisen takaamat oikeudet tarjoavat vuokralla asumista parempia mahdollisuuksia ja edellytyksiä kodin tekemiseen. Mitään välttämättömyyttä sille, että oma koti ja omistusasuminen liittyvät yhteen, ei kuitenkaan ole. Vuokra-asunto voi olla ja usein onkin asukkailleen oma koti. Silti hallintaperusteiden erot luovat asukkaille erilaisia mahdollisuuksia. Nämä erotkaan eivät ole millään tavoin välttämättömiä. Asunnon hallintaperusteiden ominaisuudet ovat paljolti riippuvaisia siitä, millaisia yhteiskunnallisia järjestelyjä niihin kytkeytyy.

Vuokralla asumisen turvallisuutta voidaan lisätä lainsäädännön avulla – tai niin, että yhä suurempi osa vuokranantajista on yleishyödyllisin perustein toimivia organisaatioita. Kontrollioikeuksia voidaan lisätä laajentamalla vuokralaisten itsehallintoa ja kehittämällä vuokralaisdemokratiaa. Hallintaperusteiden eroja voidaan siis periaatteessa kaventaa, mutta täysin niitä ei voi poistaa. Omistusasumisen ytimessä olevia oikeuksia ei voi siirtää täysin vuokra-asumiseen, ilman että siitä tulee asunnon tosiasiallista omistamista. ■

Hannu Ruonavaara
sosiologian professori,
Turun yliopisto

Vanhan hirsitalon kunnostus pieteetillä, hellyydellä ja naisen järjellä

Mitä tapahtui, kun kaksi elämän iltapuolelle kallistumassa olevaa sisarusta käynnisti yhteisen hankkeen, paluumuuton takaisin lapsuuden maisemiin, kotitaloon pienessä kaupungissa? Hirsiseen taloon, joka oli peräisin 1800-luvun alkupuolelta ja joka oli pelastettava purkamiselta. Taloon, jota ei voi pitää minään suurenmoisena rakennustaiteen muistomerkkinä, mutta joka edustaa hyvin pitkän elinkaarensa aikaista historiaa, lujuttua ja kestävyyttä, lämpöä sekä fyysisessä että henkisessä mielessä. Taloon, joka oli ja on tulvillaan muistoja menneistä asukkaista sekä heidän ponnisteluistaan elämän arjessa.

Mitä tapahtui hankkeessa, johon emme osanneet emmekä voineet osallistua kuin vanhan pelastajana, suunnittelijana, tutkijana ja maksajan roolissa? Miksi se kaikki sittenkin kannatti ja mitkä olivat korjausrakennushankkeessamme ne isot jutut?

Tunsimme talon ja tiesimme siitä entuudestaan hyvin paljon. Se oli hyvin hoidettu, vahva ja vankka. Olimme kulkeneet maailmalla yli 50 vuotta, mutta yhteys lähes satavuotiaaksi yltäneeseen vanhaan isään piti yllä myös kosketusta taloon.

Iso juttu oli se, että talolla oli historia. Se antoi myös moraalisen, ei ainoastaan materiaalisen velvoitteen talon säilyttämiselle. Olisi tuntunut tarpeettomalta panostaa johonkin yhdentekevään paikkaan ja kehittää sille tyhjistä jokin nostalginen tarina. Näimme paljon vaivaa talon ja sen entisten rakentajien ja asukkaiden elämäntarinoiden selvittämiseksi.

Omista vanhemmistamme tiesimme paljon, mutta keitä olivat ihmiset tässä talossa ennen heitä? Se oli ennenkin kiinnostanut, mutta nyt kiinnostus muuttui innostukseksi. Se kannatti. Nyt tiedämme, kuka talon rakensi, miksi se nousi juuri sille paikalle, mihin se tuli, miten siinä on eletty ja kuka piti mahorkkakauppaa vanhuuden turvakseen. Tiedon pohjalta saatoimme myös antaa talolle uuden nimen: Everstintalo.

Pirkko Anttila ja Ritva Jyränki lapsuuskotinsa pihamaalla 1930-luvulla. Kuva: Pirkko Anttilan kotialbumi.

Uuden ja vanhan sovittaminen

Emme halunneet muuttaa taloa museoksi. Siitä piti tulla nykyajan asumistason mukainen, mukava ja viihtyisä ilman, että menettäisimme mitään vanhan talon herkkyydestä ja menneen ajan tunnelmasta. Iso juttu oli tehdä suunnitelmat niin, ettei vanha ja uusi lyönyt toistaan korvalle.

Olimme nähneet aivan riittävästi ratkaisuja, joissa vain talon vanha runko on säilytetty ja paljastettujen hirsien päälle on levytetty uusien näkemysten mukaiset pinnat. Tällainen on mielestämme väkivaltaista, eikä edes taloudellisesti järkevää, sillä uusista aineksista saa uudenlaista paljon huokeammalla kuin yrittämällä tehdä talosta nykyaikaista vanhojen hirsien varaan.

Olemme onnellisia siitä, että saimme yhteistyökykyisen ja oivaltavan suunnittelijan, jonka kanssa löysimme hienovaraiset ratkaisut. Tulos on nykyaikainen ja tehokas, mutta samalla kodikas, eikä uusi ja vanha riitele keskenään. Joku saattaa jopa ihmetellä, mitä talossa oikein on uusittu, koska se näyttää niin entisen näköiseltä.

Pyrimme säilyttämään kaiken sellaisen vanhan materiaalin, jonka suinkin saatoimme ottaa talteen. Ellei sille ollut käyttöä omassa talossa, se toimitettiin Internetin avulla muille tarvitsijoille.

Mitä tekisimme nyt toisin?

Ei kaikki talossa onnistunut aivan niin kuin olisimme odottaneet. On asioita, joita olisi pitänyt voida

Ikkunan maalausta 1960-luvulla. Kuva: Pirkko Anttilan kotialbumi.

valvoa vielä paremmin. Työ tehtiin kokonaisuudessaan tuntityönä, sillä urakkasopimusta emme uskaltaneet tehdä. Tämänkaltaisen kohteen tekeminen urakkana olisi ollut mahdottomuus. Ei kukaan rakentaja olisi urakkaan suostunutkaan, sillä vaatimustasomme oli korkeampi kuin standarditason pintaremontilta odotetaan.

Kysymyksessä olivat vaativat tekniikat, luovat ongelmanratkaisut ja tarkkaan valikoidut materiaalit. Aikataulu oli tiukka ja halusimme kaiken tapahtuvan ripeästi. Samalla myös tuumaus- ja harkinta-aikaa jäi vähän, ehkä liiankin vähän joissakin kysymyksissä.

Ongelmia nousi juuri teknisten ratkaisujen ja työn valvonnan kohdalla. Meillä oli itse asiassa jopa nelin- tai viisinkertainen valvontasysteemi käytössämme. Arkkitehtisuunnittelijalla oli virallinen valvontavastuu, joka käsitti rakennustekniikan lisäksi myös hankintojen ja laskutuksen valvonnan. Ilman hänen asiantuntijuuttaan esimerkiksi lasujen hyväksyntä olisi ollut vaikeaa. Museoalan asiantuntijat auttoivat rakennustyyliin liittyvien vaikeiden yksityiskohtien, esimerkiksi tapettivalintojen ratkaisuisissa. Rakennusvalvontaviranomaiset seurasivat, että työ edistyi lain ja säädösten mukaisesti.

Työmaalla saattoi olla jopa kymmenen eri lajin ammattimestä eri kohteissa samanaikaisesti ja rakennusfirman johto ohjasi ja koordinoi kaiken sujumista lomittain. Työnjohtajan tehtävänä oli myös pitää yhteyttä meihin rakennuttajiin, jotka koetimme käydä paikan päällä ja seurata omin silmin kaiken sujumista. Emme vielä asuneet talossa, emme edes samalla paikkakunnalla, mutta koetimme käydä työmaalla niin usein kuin mahdollista. Joskus meistä tuntui, etteivät raavaat miehet oikein pitäneet siitä, että me maallikot, vieläpä naishenkilöt, poukkoilimme lautojen ja kivikasojen keskellä heidän työtään häiriten.

Pidimme työmaapäiväkirjaa, sekä työnjohtaja että me itse. Niitä yhdistämällä ja vertaamalla saimme järjestyksen pysymään. Nyt myöhemmin päiväkirjoista paistavat silmään kohdat, joihin olisi pitänyt pysähtyä ja tuumia tarkemmin. Havaitimme pian muuton jälkeen ja

myöhemmin lukuisia epäkohtia, joihin ei enää voinut vaikuttaa.

Oliko vanhaa puutarhaa pakko runnoa?

Ehkä ongelmallisimmaksi on muodostunut kysymys LVI- ja sähkö-asennuksista. Vanhaan taloon pitää usein asentaa koko talotekniikka uudelleen, mutta onko se aivan pakko tehdä samalla tavalla kuin uudisrakennuksissa? Onko pakko käyttää mahtavia maansiirtokoneita, raskasta kättä vanhojen rakenteiden purkamisessa ja kaivaa putkille ja piuhoille tietä suoraan läpi esteiden?

Kun kaivinkone kaivaa vesijohdoille syväväylää niin, että ikivanhojen puiden juuristot paukkuvat poikki, saa se vanhan puutarhan ystävän sydämen kauhusta sykkylälle. Eihän vanhaa hirsitaloa voi erottaa sen pihasta ja puutarhasta. Onko olemassa keinoja, joilla voidaan vetää tarvittavat johdot ilman korvaamattomia ympäristötuhoja? Onko välttämätöntä pitää vanhaa puutarhaa rakentajien parkkipaikkana, jossa purkulavat ja työmaan huolto- ja varastokopit survovat alleen paljon sellaista, mitä tulisi säilyttää aarteena? Nämä kysymykset osasimme tehdä vasta sitten, kun se oli jo myöhäistä.

Nyt ymmärrämme, että pitää alun perin tehdä selvä, jopa kirjallinen sopimus siitäkin, mistä saa kaivaa, mihin saa läjittää, mihin saa pysäköidä, mihin varastoida. Nyt koetamme entistää puutarhaa vähintään yhtä suurilla panoksilla, kuin mitä kovalla kaivuutekniikalla säästettiin.

Talon koko elektroniikan kaapelit keittiö-, TV-, tieto- ja kulunvalvontatekniikkaa myöten kuljetettiin rakennuksen alla olevan lämpökeskukseen kautta lattiarakenteiden läpi ympäri taloa ja sieltä edelleen entisen leivinuunin kupeeseen jääneen nousun kautta ullakkokerrokseen tuleviin työtiloihin. Vaikka se puolestaan merkitsi vahvojen ja täysin kunnossa olevien lattia- ja seinärakenteiden osittaista avaamista, ei työ osoittautunut turhaksi. Läpivienti onnistui hyvin ja antoi laajentamisen mahdollisuudet tulevaisuudenkin varalle.

Sen sijaan sähkö- ja koneasennusten tyyლისilmän puutteessa riitti ihmeteltävää. Ensin hämmästytti se, ettei asennuksissa ilman muuta otettu huomioon vanhan rakennuksen sähkövetojen sijoittelua ja pistorasioiden ulkonäkää. Rakennuttajan oli erityisesti valvottava jokaista sijoituspaikkaa ja tarpeen mukaan itse etsittävä soveltuvia tarvikkeita. Ilmeisesti sähköalan koulutukseen ei sisälly kulttuuri- ja tyyliopillisia asioita.

Lisäksi meitä ei lainkaan perehdytetty – säädetyistä velvoitteista huolimatta – talon monien erilaisten sähkölaitteiden, kuten säätimien ja polttimien, toimintaan. Meille sanottiin vaan, että koska ne toimivat automaattisesti, niihin ei tarvitse koskea. Emme osanneet vaatia opastusta.

Miehet eivät ole ehkä tottuneet pitämään naisia tällaisten asioiden ymmärtäjinä, mutta aliarviointi on maksanut meille monta harmin paikkaa. Jos asia liittyy siihen, ettei vanhan talon kunnostukseen kuulu

tällaista asiakaspalvelua, suhtautumisen tulee ehdottomasti muuttua.

Tiedostimme jo alusta lähtien, että talon ulkomaalaus tulisi aiheuttamaan ongelmia. Talon 160 vuotta pitkään elinkaareen mahtui monen monta maalauskertaa, ja varsinkin 1900-luvun jälkipuolen kerrostumat olivat arvattavasti lateksipitoisia. Halusimme palauttaa siihen jälleen öljymaalain. Tiesimme julkisesta keskustelusta, miten kriittisesti valmiisiin öljymaaleihin oli suhtauduttava.

Maalitehtaan kanssa käytiin varsin seikkaperäinen keskustelu asiasta ja sieltä annettiin jonkinasteinen kestävyystakuu, joskaan ei kirjallisena. Niinpä luottamus maalin pitävyyteen jäi arvailujen varaan. Niinpä niin. Nyt on kulunut nelisen vuotta ja räystäiden alla alkavat ensimmäiset hilseilyn merkit näkyä.

Kysymyksiä taidon säilymisestä

Iso juttu oli kunnostaa talon alkuperäinen, vuonna 1839 rakennettu osa niin, että sen entinen henki ja luonne säilyisivät. Talon ”uusi” puoli, eli vuonna 1912 tehty laajennusosa antoi mielestämme vanhaa osaa vapaammat kädet mm. keittiön uusimiseen ja yläkerran työtiloihin johtavien portaiden rakentamiseen.

Jokseenkin kaikki alkuperäinen materiaali säilytettiin, vaikka jouduimme aukaisemaan lattiat ja osan seinistä. Pinkopahvikatotkin ovat alkuperäiset, ainoastaan hiukan oikaistuinä nurkistaan. Kaikki ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset. Saimme säilymään jopa vanhat ikkunalasit,

talvisodan pommituksetkin kestäneet, joita varjelimme kuin silmäterää. Sellaista lasia ei enää tehdä, valossa välkkyvää.

Entisöintitehtävä ei ollut rakentajille helppo. Samalta paikkakunnalta ei neljä vuotta sitten enää löytynyt vanhoja taitajia, eikä uusiakaan korjausrakentamiseen erikoistuneita. Tapetti- ja maalaustöiden tekijöille kohde oli vaikea. Lopputulos oli olosuhteisiin nähden tyydyttävä, joskin talvi 2003 hirmupakkasineen osoitti, mistä osaamisesta on kysymys. Kesällä kovinta pakkasyötä kuului ankara pamaus, jonka alkuperä ei heti selvinnyt. Kun oivalsimme katsoa ylös salin kattoon, huomasimme pinkopahvin haljenneen kahtia. Pingotus oli tehty liian tiukaksi. Ennen tekijät olivat osanneet oikean pingotuksen, nyt tuntuma siihen oli karannut käsistä.

Tapettien valinta oli iso asia sekin. Hoidimme itse rakennuttajina tämän vaikean kysymyksen ja tutkimme läpikotaisin koko maan tarjonnan. Useimmissa tarjolla olevissa on enemmän tai vähemmän muovia pinnoitteena, ja torjuimme kaiken muovin täydellisesti talon vanhassa osassa. Jouduimme valitsemaan ruotsalaiset käsin painetut historialliset tapetit, koska suomalaisia, tämän talon tyyliin sopivia, ei ollut saatavilla. Onneksi nyt alkaa olla jo kotimaisiakin vaihtoehtoja. Hinta on tosin sen mukainen.

Olemme onnellisia siitä, että talon alkuperäiset punahonkalattiat löytyivät uudempien kerrosten alta. Vanhan, arvokkaan, valmiiksi kuluneen ja patinoituneen lautalattian säilyttämisestä tuli kuitenkin vaikea tehtävä.

Ennen ulkomaalausta tehtiin puuosien korjaukset ja pyrittiin tutkimaan entiset maalikerrostumat.
Kuva: Pirkko Anttila.

Rakentajilla näytti olevan sellainen käsitys, että lattiat kuin lattiat vain hiotaan sileäksi ja lakataan. Heidän mielessään näytti olevan uudenkaltaisen standardituotteen konsepti. Oli kova työ saada tekijät ymmärtämään asia toisin. Emme onnistuneet estämään hiontaa. Öljykäsittelykin oli tekijöille aivan vierasta, mutta onnistui kovan puhumisen jälkeen.

Keittiökalusteiden suunnittelu ja paikalle toimittaminen osoittautui yhdeksi vaikeimmista vaiheista. Pidämme keittiötämme sinänsä viihtyisänä ja hyvin toimivana, mutta eräisiin kohtiin olisi varmaan löytynyt parempi ratkaisu, jos kalustesuunnittelija olisi perehtynyt asiaan kunnolla tai tullut edes mittanauhan kanssa paikalle.

Me emme olleet asettaneet budjetti-rajvoja, joten asian selittää vain suunnittelijan kiinnostuksen puute.

Korjausrakentamiselle laatuasiakirja

Kaiken tämän jälkeen mietimme nyt, olisiko mahdollista kehittää jonkinlainen korjausrakennuskohteen laatuasiakirja. Laatuhan merkitsee sitä, että tulos täyttää etukäteen asetetut, tarkoin harkitut kriteerit. Korjausrakentamisen laadun määrittäjiä voivat olla monet tekijät, jotka tietenkin riippuvat siitä, mitä rakentaja itse pitää tärkeimpinä. Eräs laadun kriteeri voisi olla tiettyjen elämälle keskeisten arvojen täyttyminen. Monille se on tekniikan toimivuus tai lopputuloksen näyttävyys. Monet suunnittelevat korjausraken-

Talomme on saanut pehmeän roosan värin, saman värin kuin sen ympärillä kukkivat vanhat ruusut. Olemme saaneet palata lapsuudenmaisemaan ja eläviin muistoihin. Kuva: Pirkko Anttila.

tamista myös romanttisella mielellä, niin että tuloksissa näkyy nostalginen kaipuu menneisyyteen.

Me emme pitäneet näitä sinänsä kiinnostavia arvoja omina lähtökoh-tinamme, vaan halusimme pureutua aidosti vanhan talon kestävyys-teen. Erityisesti meitä kiinnosti se, mikä voisi olla tämänkaltaisen hankkeen tekninen, ekologinen, psyykkinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys suhteessa siihen uhrattuun taloudelliseen panostukseen.

Psyykkinen kestävyys, joka lienee käsitteenä vieraampi kuin muut edellä mainitut, merkitsee tässä yhteydessä mm. sitä, että talosta tulee pysyvästi mieluisa; että se tarjoaa harmonisen, mieltä tervehdyttävän, elämysrikkaan asuin-ympäristön, johon mielellään palaa yhä uudelleen. Eniten panimme painoa talon psyykkiselle ja kulttuuriselle kestävyydelle. Niiden toteutumisesta olemme täysin varmoja.

Hiukan epävarmoja olemme tekniikan onnistumisesta ja ekologisen ulottuvuuden kestävydestä. Olemmehan joutuneet kuluneen neljän vuoden aikana miettimään kerta toisensa jälkeen sitä, miten vanha piha toipuu, paitsi sen ympärille kohonneen rivitalovyöhykkeen uusien maamassojen paineesta, myös omalla pihalla tapahtuneista maaperän ja valumavesien muutoksista. Lisäksi mietimme jatkuvasti, mitä tapahtuu vanhan hirsitalon ullakkorakenteille nyt, kun olemme tehneet avoimen kulkuväylän keittiöstä yläkerran työtiloihin ja muuttaneet talon sisäistä ilmankiertoa.

Olemme varoneet sijoittamasta märkätiloja vanhaan osaan ja siksi sauna ja lämminvesivaraajat ovat uudessa piharakennuksessa. Sieltä vesi saadaan vanhaan taloon sähkösaatteen avulla pakkaspäivinäkin tulikuumana. Näin ei ole myöskään vaaraa, että vesijohdot jäätyisivät.

Vaikka talo lämpiää nyt maakaasulla, olemme varmuuden vuoksi säilyttäneet vanhat kaakeliuunit lämmityskelpoisina. Taloudellinen kestävyys näyttää toteutuvan, koska käyttökulut ovat pienet. Talon käyttöikä on nyt pidentynyt niin, että voimme hyvin odottaa sen täyttävän tarpeemme ainakin meidän jäljellä olevan elinikämme. Saattaa olla, että sosiaalinen ulottuvuus tulee myös olemaan tärkeä. Aika näyttää, voimeko antaa esimerkkiä muille ja onko kokemuksistamme hyötyä muille korjausrakentamiseen ryhtyville.

Talomme on hyvä asua. Se on miellyttävä ja meille rakas. Me seurustelemme sen kanssa päivittäin – käymme vuoropuhelua menneen ja tulevan kanssa – samalla eläen tätä päivää. ■

*Pirkko Anttila
Ritva Jyränki*

Pirkko Anttila ja Ritva Jyränki ovat kirjoittaneet korjaushankkeestaan kirjan nimeltä Talo matkalla eilisestä huomiseen. Emeritaprofessori Pirkko Anttila on käsityökulttuurin tutkija ja Ritva Jyränki eläkkeelle siirtynyt antiikkialan yrittäjä. Sisarusten yhdessä muiden alan asiantuntijoiden kanssa perustama kustantamo Akatiimi on erikoistunut mm. kulttuurihistorialliseen oppimateriaaliin.